

Pitäjäneuvos Erkki Vihavainen

Paikallishallinnon hoitoa Hiitolassa pitäjänhallintokauden loppuvaiheessa

Pitäjänhallintoajan loppuvaiheessa 1850- ja 1860-luvuilla paikallishallinnon tehtävät lisääntyivät voimakkaasti. Tämä merkitsi lisääntyvää työtaakkaa ensi sijassa pitäjän esimiehelle, kirkkoherralle, sekä muille papeille. Tästä johtuen erikoisesti juuri papiston taholta kiirehdyttiin kunnan tehtävien erottamista seurakunnan tehtävistä eli nykyisen kuntajärjestelmän luomista.

Hiitola oli emäseurakuntana aina 1800-luvun loppuun saakka. Kappeliseurakuntana siihen kuului Ilmee. Lisäksi Hiitolassa oli kreikanuskoista väestöä, joka kuului vanhaan Tiurolan kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan. Pöytäkirjoissa on näistä kreikanuskoisista käytetty nimitystä "venäjänkirkkoiset".

Pitäjänhallinnon aikana oli Hiitolassa siis kolme kirkkoa. Hallinnon kannalta tämä merkitsi mm. sitä, että kaikki julkiset kuulutukset oli luettava kolmessa kirkossa, Hiitolan, Ilmeen ja Tiurolan kirkoissa.

Fredrik Ferdinand Gröberg toimi Hiitolan kirkkoherrana vv. 1858—1879.

Kirkkoherrana Hiitolassa toimi vuosina 1858—1879 Fredrik Ferdinand Fröberg. Hän hoiti laaja-alaisen pitäjän lisääntyviä ja vaikeutuvia tehtäviä varmaotteisesti, tarmokkaasti sekä kaikesta päättäen myös innokkaasti. Kappalaisena eli varakirkkoherrana taasen toimi pitäjänhallintokauden loppuvaiheessa Peter Magnus Löfving vuoteen 1862 sekä vuodesta 1965 alkaen Karl Fredrik Kockström.

Vuonna 1858 annettiin julistus, jonka mukaan "kirkon- ja pitäjänkokousprotokollat" oli kirjoitettava suomen kielellä niissä "maa-seurakunnissa", joissa suomen kieltä "julkisesti Jumalan palveluksessa parhaastansa käytetään".

Tämän määräyksen mukaisesti myös Hiitolassa ryhdyttiin kirjoittamaan pitäjänkokouksen pöytäkirjat suomen kielellä. Ensimmäinen suomeksi kirjoitettu pöytäkirja on päivätty tammikuun 16. päivänä 1859. Pöytäkirjan on kirjoittanut ja allekirjoituksellaan varmentanut kirkkoherra Fr. Fröberg. Pöytäkirjan ovat puumerkeillään todistaneet oikeaksi Johan

Paksujalka, Henrik Könönen, Anders Lankinen ja Simon Tanninen.

Tehtävien ja asioiden runsautta osoittaa vuosittain pidettyjen kokousten lukumäärä. Niinpä 1859 pidettiin Hiitolassa yhteensä neljätoista pitäjän- tai kirkonkokousta. Vuonna 1863 kokouksia taasen pidettiin kymmenen. Kokoukset pidettiin aina sunnuntaisin kirkossa jumalanpalveluksen jälkeen.

Minkälaisia tehtäviä ja asioita pitäjänhallinnon piirissä tuohon aikaan sitten esiintyi? Pöytäkirjat kertovat, että keskeisiä tehtäviä tuolloin olivat mm:

- 1) Kirkon, hautausmaan, kärjäkartanon ja pappiloiden rakentaminen ja kunnossapito.
- 2) Taloudenhoitoasiat, kuten seurakunnan kassojen tarkastus ja niitä koskevien tilien hyväksyminen.
- 3) Jahti- ja siltavoutien sekä lautamiesten tilitysten käsittely; näiden virkamiesten "räkningit ylösluettiin".
- 4) Ruotuvaivaisten sijoittaminen ruotuihin ja liikkuvan väestön ottaminen takaisin seurakunnan suojelukseseen.
- 5) Kirkonmiesten asettaminen virkoihinsa.
- 6) Lukutaidon ja kristillisen kasvatuksen edistäminen.

Lisäksi on kokouksissa keskusteltu mm. ruotusotamiesten palkkauksen järjestämisestä sekä suomalais- ja venäläisseurakuntien yhteistyöstä, mm. kysymys vaivaihoidon yhdistämisestä on ollut useita kertoja keskustelun alaisena pitäjänkokouksessa. — Pöytäkirjojen mukaan ainakin toukokuun 1. päivänä 1859 on pidetty yhteinen kirkonkokous "Tiurolan venäjänkirkkoisten Greikan-uskolaisten kanssa". Tällöin on ollut esillä kysymys kärjäkartanon luovuttamisesta kirkkoherran väliaikaiseksi asunnoksi Pappilan rakennustyön ajaksi.

Oman ryhmänsä muodostivat kuvernöörin vaatimat erilaiset lausunnot, selitykset ja asiamiesten vaalit. Niinpä ensimmäinen suomeksi kirjoitettu pöytäkirja sisältää tällaisen asian. Pöytäkirjan alkukirjoitus kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

Pöytäkirja ylöspantu yhteisessä kirkkokokouksessa Hiitolan kirkossa sunnuntaina s. 16 p. Tammi-kuuta 1859".

Pöytäkirjan mukaan kokous on valinnut kaksi asiameistä "joiden pitää 10 p. ensitulevaa Helmikuuta kello XI aamupuolella Viipurin kaupunkiin Hänen Jaloudeltansa Kenraali-Kuvernööri, Kenraali-Adjutantti, Kreivi Bergiltä määrättyssä kokouksessa saapuville tulemaan antamaan sellaisia lisätietoja Ruotusotaväen sijoittamisesta, jotka voivat tarpeelliseksi katsottaa..." Näiksi asiamehiksi valittiin "Herra Majuri Anton Grigorkoff ja räällitalon omistajan talonpoika Matti Juhonpoika Levonen Waltolan kylästä".

Eräiden pitäjän säätyläisten tekemän kirjeen/aloitteen/pohjalta oli pitäjänkokouksessa 1863 esillä lausunnon antaminen Suomen senaatille ns. kielikomitean ehdotuksesta. Kirjeen allekirjoittajat olivat Julius Ekman; kanslianeuvos ja Pukinien hovin isäntä; A. Grigorkoff, majuri ja Laurolan hovin isäntä; Joh. Kordt, Ilmeen hovin tilanhoitaja sekä Heik-

ki Jantunen, Sahankosken rälssitilan isäntä. Hän edusti 1861 Viipurin lääninä Tammikuun valiokunnassa ja valittiin sittemmin talonpoikaissäädyn edustajana valtiopäiville.

Asia on käsitelty pitäjänkokouksessa sunnuntaina maaliskuun 15 päivänä 1863, ja kirkkoherra Fröberg on laatinut asiasta seuraavan pöytäkirjan:

— §:1

Muutamien tämän Hiitolan pitäjän kuntalaisten allekirjoitetulle esimiehelle annetusta näin kuuluvasta kirjoituksesta "Korkiasti kunnioitettava Herra Rovasti Hiitolassa.

Koska Suomen Senaatti on jättänyt wapaisuuden jokaiselle kunnalle kuin myös yksityisellekin että tulewan maaliskuun sisälle antaa lauseensa wiime syyskuun 22. päivänä Helginsin kaupungissa kokoontuneen Kieli-Komitean tekemään ehdotukseen Suomenkielen saannista wirka- ja oikeuskieleksi maassamme, ja koska yleisen mieli-alan tunteminen on wälttämättömästi tarpeellinen tässä koko Suomelle niin tärkeässä kieli-seikassa, niin pyydämme kirkonkokousta, jossa seurakuntalaisemme myöskin woisi Senaatille ilmoittaa mielipiteensä tässä meillekin niin tärkeässä asiassa.

Hiitolassa 25. päivänä Helmikuuta 1863.

Julius Ekman

A. Grigorkoff

Joh. Kordt

Heikki Jaatinen

"Summaton paljous kansaa oli tässä tilaisuudessa koossa, mikä osoittaa kysymyksessä olevan asian tärkeyttä tällekin kunnalle. Ja kuin puheena oli mitkä esitykset olisi tässä kallisasiassa tehtävät, niin seurakuntalaiset päättivät yhdistyvänsä ja suostuvansa Wiipurin Suomalaisen Kirjallisuus Seuran Korkeaan Senaattiin tekemään ehdotuksen, lisäten siihen vielä seuraawaiset muistutukset;

1. Olkoon kaikki Oikeudet ja wirkamiehet tästedes welwoitetut vastaanottamaan niinhywin suomalaisia kuin ruotsalaisiakin kirjoituksia;
2. Olkoon asetuksen tultua wapaus kaikilla niillä wirkamiehillä, jotka sen tahtowat kirjoittaa toimituksensa suomeksi.

Minä, Fr. Fröberg saan vielä siihen lisäksi jatkaa toivoni ja vakuutukseni, että jos armas suomenkieli pääsee oikeuteensa maassamme, niin tämä onnellinen tapaus tulis mahtawaksi syyksi yhteiselle kansalle luopumaan juurtuneista tawoista ja taikauskosta, jotka nyt owat esteenä kaikelle karttumiselle luvuntaidossa, ymmärryksellisessä ja siwedyllisessä säädystyksessä (sivistymisessä, kirjoittajan lisäys).

Korkeaan Senaattiin antamaan esityksensä asiassa walitsivat seurakuntalaiset maanviljelijän tästä pitäjästä Heikki Jaatisen."

Tämä tärkeä pöytäkirja on allekirjoitettu seuraavasti:

"Pitäjäkokouksen puolesta:

Fr. Fröberg

Joh. Kordt

Heikki Jaatinen

Matts Levonen

Johan Paksujalka

Henrik Taskinen

Lars Suni"

J.P.

H.T.

L.S.

Todettakoon, että juuri tuohon aikaan valmisteltiin ensimmäistä kunnallisuudistusta. Vuonna 1859 asetettiin komitea valmistelemaan ehdotuksia, miten kunnallisasiain hoito maassamme olisi järjestettävä. Tästä johtuu, että säätyläisten kirjelmässä sekä samoin kirkkoherran laatimassa pöytäkirjassa esiintyy muutamia kertoja käsite "kunta".

Maaliskuun 18. päivänä 1860 pidetyssä Hiitolan pitäjänkokouksessa oli esillä kysymys työmiehen Yrjö Olavinpika Mielosen ottamisesta seurakunnan suojelukseen. Tällöin on asiasta tehty seuraavan sisältöinen pöytäkirja:

"§ 4 Viimeksi kysyi allekirjoittaja jos seurakunta tahtoo

ottaa vastaan työmiehen Yrjö Olavinpika Mielosen vaimoineen, joka viimeksi mainittu on syntynyt Kurkijoien pitäjässä ja nyt etsivät seurakunnan suojelusta. Tähän Mielosen anomukseen seurakunta ei suostunut siitä syystä, että hän, Mielonen, ehkä tämän pitäjän Kilpolan kylässä syntynyt, on nuoruudessaan ijässä lähtenyt pitäjästä, elänyt parraat päivänsä muilla mailla, Käkisalmen ja Pyhäjärven pitäjissä, ja viimeksi, niinkuin Suomen seurakunnan Pietarissa kirkkoherran toimituksessa hänelle 10. p. wiime kulunutta Helmikuuta annettu papinkirja näyttää, 31. vuotta Wenäjällä, ja nyt hän, 56 vuoden vanhana ja jaksamatoina pyrkii jälleen seurakuntaan vaivais-hoidon kuormaksi." Ja kuin hän Mielonen, viimeksi on ollut hengille pantu Käkisalmissa, josta hän on mennyt Pietariin, niinkuin mainittu papinkirja osoittaa, niin seurakunnan jäsenet katsoivat hänen ei suinkaan kuuluvan meidän seurakuntaan."

Asia on ollut uudelleen esillä seuraavassa eli huhtikuun 15 päivänä 1860 pidetyssä pitäjänkokouksessa. Tässä kokouksessa on valittu asiamies antamaan selitys valitukseen, jonka Mielonen teki kuvernöörille edellä mainitusta pitäjänkokouksen tekemästä kielteisestä päätöksestä. Nyt kirjattiin pöytäkirjaan seuraavaa:

"§ 1. Siitä johdosta, että Korkeasti kunnioitettava Kuvernöörin Oikeuden läänissä käsky välipäätöksessä s. 24 p. viimein kulunutta Maaliskuuta antaa, se oli seurakunnan velvollisuus, että tässä tilaisuudessa valita asiamiehen, joka seurakunnan puolesta antaa vastaus sen valituksen päälle, kuin on tehnyt työmiehen Yrjö Olavinpoika Mielonen, jolle seurakunta on kieltänyt suojelusta. Seurakunnan jäsenet päättäen tyhjäksi lampuodin Lauri Jakonpoika Ahokan Kilpolan kylästä todistuksen, että hän tahtoo ottaa Mielosen rengiksi ja py-syen heidän kokouksessa s. 18 p. mainittua kuuta esiin tuodussa vakuutuksessa, että Mielonen, joka viimeksi on ollut hengille pantu Käkisalmissa, ei suinkaan pitäis tuleman tämän Hiitolan seurakunnan kuormaksi, rukoiliit allekirjoittajaa, että hän, jonka kuitenkin tulis myös asiassa antaa vastaus seurakunnan vaivais-hoidon johtokunnan puolesta, yhdessä ja mainitussa tarkoituksessa valvoisi seurakunnan oikeutta, kuhun allekirjoittaja suostuikin."

— — —

Pöytäkirjat ja niistä poimitut esimerkit osoittavat, että paikallishallintoa hoidettiin Hiitolassa pitäjänhallintokauden loppuvaiheessa erittäin aktiivisesti. Hallinto oli täällä, kuten tuohon aikaan yleisesti, pitäjän kirkkoherran vaarassa. Hiitolassa näyttää olleen sellainen työnjako, että pitäjän kappalainen on hoitanut vaivaiskassaa ja muita seurakunnan kassoja, siis taloudenhoitoon liittyviä tehtäviä.

Voidaan tietenkin sanoa, että tuon ajan pitäjänhallinto oli ennen muuta kirkkoherran ja häntä tukevien säätyläisten hallintoa. Kirkkoherra teki esitykset päätöksiksi, joista vain harvoin poikettiin. — Tällaisestakin löytyi kuitenkin esimerkkejä. Niinpä aikaisemmin mainitussa toukokuun 1 päivänä 1859 pidetyssä kirkonkokouksessa, johon myös Tiuralan kreikanuskoiset osallistuivat, kirkkoherran esitykseen ei suostuttu. Kysymyksessä oli käräjäkartanon vuokraaminen kirkkoherralle väliaikaiseksi asunnoksi. Pappilan rakennustöiden vuoksi. Myöhemmin asia kuitenkin järjestettiin kirkkoherran toivomalla tavalla.

Paras esimerkki Hiitolan pitäjänhallinnon tehokkuudesta ja kirkkoherra Fröbergin aktiivisuudesta on kuitenkin siinä, että vuoden 1865 asetuksen mukainen kunnallishallinto asetettiin Hiitolaan jo elokuussa 1866. Tämän aiheen käsittely ei kuitenkaan kuulu enää tämän esityksen puitteisiin.